

Анђелија Тасић*
Асистенткиња Правног факултета,
Универзитет у Нишу

НАУЧНИ ЧЛАНАК

UDK: 347.921.3

Рад примљен: 01.09.2014.

Рад прихваћен: 01.12.2014.

ПРОЦЕСНИ ПОЛОЖАЈ УМЕШАЧА У АНТИДИСКРИМИНАЦИОНИМ ПАРНИЦАМА**

Апстракт: Парница, по правилу, за сва трећа лица представља *res inter alios gesta*. Међутим, правилима општег парничног поступка, али и процесним правилима садржаним у другим законима, одређеном кругу лица допуштено је да учествују у туђој парници када се донета одлука тиче и њихових права и интереса. Предмет анализе у овом раду јесу правила о учешћу умешача у антидискриминационим парницама која су различито регулисана у домаћем антидискриминационом законодавству. У раду ће бити дат критички осврт на постојећа законска решења, отворено питање целисходности учешћа појединих субјеката у парници у својству умешача и сагледан простор за другачије уређивање ове области *de lege ferenda*.

Кључне речи: умешач, интервенцијско дејство пресуде, антидискриминационе парнице.

---

* andjelija@prafak.ni.ac.rs

** Рад представља резултат истраживања на пројекту „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (евиденциони број 179046).

1. Уводне напомене

Да парница, по правилу, за сва трећа лица представља *res inter alios gesta* већ одавно представља аксиом парничног процесног права. Ипак, од овог правила постоје изузеци. Одређена трећа лица, различита од суда и странака, могу да имају правни интерес¹ да учествују у парници на страни тужиоца или туженог када успех једне од парничних странака може да утиче и на њихова права и интересе, а донета пресуда може да се одрази на њихову правну сферу.² Исто важи и за одређене државне органе који у туђим парницама штите општи (јавни) интерес. Ради заштите правног интереса трећа лица, односно органи, умешају се у туђу парницу и стичу статус умешача. С обзиром на овлашћења која у туђој парници имају, умешачи се класификују на тзв. обичне умешаче, умешаче са положајем јединственог супарничара и умешаче *sui generis*.³

Законом о парничном поступку⁴ прописани су услови за допуштеност и основаност мешања, правила о ступању у парницу и дејству које донета одлука има на процесну ситуацију умешача. Међутим, осим у Закону о парничном поступку, поједина посебна правила о умешачима налазе се и у другим законима који садрже процесне одредбе по којима се поступа приликом решавања одређене врсте спорова.

Предмет овог рада биће анализа правила о учешћу трећих лица у антидискриминационим парницама, а одабиру теме допринео је диспаратет између значаја антидискриминационих парница са једне стране и пажње која им је у литератури посвећена. Нажалост, рад не може бити поткрепљен примерима из домаће праксе будући да је она у овој области изузетно скромна. Управо из тог разлога циљ овог рада јесте и да се још

---

1 Познић дефинише правни интерес преко типова тог интереса. Тако, правни интерес трећег лица постоји када се правноснажност пресуде проширује и на њега, када се, у случају губитка парнице, странка може регресирати од њега или када у његову корист може настати право на накнаду штете према странци уколико ова изгуби парницу (О типологији правног интереса детаљније: Poznić, Rakić Vodinelić, 2010: 187–188).

2 Интервенција трећег лица може имати тројаку функцију: помоћну функцију мешања (којом умешач штити свој правни положај), подстичућу функцију (којом мотивише странку да активно учествује у парници) и контролну функцију (којом осигурава аргументе за отклањање интервенцијског дејства пресуде) (Dika, 2008: 268).

3 Ова класификација није широко прихваћена. Тако, може се наћи у Станковић, 2010: 165, али не и у Познић, Ракић-Водинелић, 2012: 154–165 који не издвајају умешаче *sui generis* као посебну врсту без обзира што законодавац посебним чланом закона уређује процесни положај јавног тужиоца као умешача.

4 Чл. 215–219. Закона о парничном поступку, („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014), у даљем тексту и ЗПП.

једном скрене пажња на могућност судске грађанскоправне заштите од дискриминације кроз отварање проблема у једном сегменту ове заштите, учешћу трећих лица у овим парницама.

У последњих осам година усвојена су три закона из области заштите од дискриминације која у себи садрже и процесна правила из области грађанскоправне заштите од дискриминације. То су Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом⁵, Закон о равноправности полова⁶ и Закон о забрани дискриминације.⁷ Закон о забрани дискриминације представља тзв. кровни закон чије се процесне одредбе примењују и на поступке који се воде по правилима ЗДИ. На све њих се, пак, сходно примењују одредбе Закона о парничном поступку. У сваком од ових закона примењен је различит приступ у регулисању мешања у туђу парницу. ЗЗД ниједном одредбом не регулише положај умешача у антидискриминационим парницама. Исто важи и кад је у питању ЗДИ. За разлику од њих ЗРП у чл. 43. садржи три става који се односе (и) на умешаче.

Да би се свеобухватно анализирано учешће трећих лица у антидискриминационим парницама, потребно је видети ко је и под којим условима активно процесно легитимисани субјект у овим парницама. Према ЗЗД то су: свако ко је повређен дискриминаторским поступањем⁸ (чл. 41. ст. 1); Повереник за заштиту равноправности и организација која се бави заштитом људских права, односно права одређене групе лице (чл. 46. ст. 1) и лице које се свесно изложило дискриминаторском поступању, у намери да непосредно провери примену правила о забрани дискриминације у конкретном случају (тзв. тестер) (чл. 46. ст. 1. 3). Правилима ЗДИ прописано је да поступак⁹ могу да покрену особа са инвалидитетом према којој је дискриминација извршена и њен законски заступник (чл. 42. ст. 2), као и пратилац особе са инвалидитетом у случају да је према њему извршена

---

5 Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, „Сл. гласник РС“, бр. 33/2006, у даљем тексту и ЗДИ.

6 Закон о равноправности полова, „Сл. гласник РС“, бр. 104/2009, у даљем тексту и ЗРП.

7 Закон о забрани дискриминације, „Сл. гласник РС“, бр. 22/2009, у даљем тексту и ЗЗД.

8 Чини се да термин „свако ко је повређен дискриминаторским поступањем“ може погрешно да наведе на помисао да је реч о *actio popularis*. Због тога се у некој наредној редакцији текста може размотрити преузимање хрватског (особа која тврди да је жртва дискриминације по одредбама овога закона овлашћена је поднети тужбу и тражити... (Čl. 17. St. 1. Zakona o suzbijanju diskriminacije, „Narodne novine“, br. 85/08, 112/12)) или босанског решења (свако лице или група лица која сматра да је дискриминисана може тражити заштиту својих права путем постојећих судских и управних поступака (Čl. 11. st. 1. Zakona o zabrani diskriminacije, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 59/09)).

9 Закон користи правнотехнички некоректан термин „покретање спора“.

дискриминација (чл. 42. ст. 3). У ЗРП као активно процесно легитимисани субјекти наведени су свако лице коме је повређено право или слобода због припадности одређеном полу (чл. 43. ст. 1), и синдикат или удружења чији су циљеви везани за унапређење равноправности полова (чл. 43. ст. 2. и 3).

Учешће трећих лица у антидискриминационим парницама представља један од европских антидискриминационих стандарда. Наиме, Директивом ЕУ 2000/78 у чл. 9. ст. 2. прописана је дужност држава чланица да својим прописима обезбеде да удружења, организације и друга правна лица која, у складу са критеријумима који су утврђени националним правом, могу учествовати у име или у интересу лица које се жали, с његовим или њеним пристанком, у било ком судском или управном поступку који се води ради спровођења обавеза из ове директиве.¹⁰ Без обзира на то што Србија није чланица ЕУ, она је потписала Споразум о стабилизацији и придруживању и постала кандидат за чланство, што подразумева хармонизацију законских решења са прописима ЕУ.¹¹ Због тога су европски прописи о мешању у антидискриминационе парнице релевантни за нормативно уобличавање судских антидискриминационих поступака, укључујући и начин остваривања интереса трећих лица у антидискриминационим парницама.

---

10 Директива о запошљавању (Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, Official Journal L 303, 02/12/2000 P. 0016 – 0022).

11 Србија је потписала Споразум о стабилизацији и придруживању 29. априла 2008. године. Овим споразумом она се обавезала да успостави зону слободне трговине и усклади своје законодавство са правом ЕУ. Марта 2012. године Србија је добила статус кандидата за чланство у ЕУ.

Треба поменути да и многе друге државе, попут Аустрије¹², Босне и Херцеговине,¹³ Хрватске¹⁴, Македоније,¹⁵ садрже одредбе о учешћу трећих лица у антидискриминационим парницама.¹⁶

У наредним редовима биће анализирано учешћа умешача у парницама на које се примењују одредбе ЗЗД, а у засебном делу рада и одредбе Закона о равноправности полова.

2. Обичан умешач

Обичан умешач је треће лице, различито од суда и странака, које у парници штити неки свој правни интерес.¹⁷ Његове активности у парници

12 Допуштено је учешће само једне конкретне организације, Асоцијације невладиних организација против дискриминације која учествује у парници. Све невладине организације позване су да се придруже овој асоцијацији и тако обезбеде своје учешће у парници. Уколико, пак, желе да делују самостално, и даље остаје могућност учешћа у парници, али у складу са правилима општег парничног поступка која подразумевају доказивање правног интереса (Gleichbehandlungsgesetz, BGBl. I Nr. 66/2004, са каснијим изменама).

13 Према босанском закону, лицу или групи лица која тврде да су жртва дискриминације може се придружити тело, организација, установа, удружење или друго лице које се у оквиру своје делатности бави заштитом од дискриминације лица или групе лица о чијим се правима одлучује у поступку.

14 У Хрватској се као умешачи могу јавити тело, организација, установа, удружење или друга особа која се у оквиру своје делатности бави заштитом права на једнако поступање у односу на групу о чијим се правима одлучује у поступку.

15 На страни лица које тврди да је дискриминисано може се придружити орган, организација, установа или друго лице које се у оквиру своје делатности бави заштитом права на једнако поступање (Закон за спречавање и заштита од дискриминација „Службен весник на Република Македонија“, бр. 50/2010).

16 Иако се у раду нећу шире бавити том темом, важно је поменути и институт *amicus curiae*, којим се најчешће означавају невладине организације или трећи којима је одобрено да пред судом изнесу своје мишљење и на тај начин му помогну у доношењу одлуке. (Опширније: случај *Doherty and Anor v. South Dublin County Council, the Minister for the Environment, Heritage and Local Government, Ireland and the Attorney General*, наведен у *European Anti-Discrimination Law Review*, 2007: 80).

17 Дефиниција умешача готово да се није мењала у домаћој литератури у последњих стотинак година. Тако се умешач најчешће дефинише као „онај који има правног интереса да у парници која тече међу другим лицима једна од странака победи“ (чл. 118. Законика о судском поступку у грађанским парницама, наведено према Аранђеловић, 1932: 133), као „оно лице, различито од странака и њихових заступника, које учествује у парници на страни једног од парничара на тај начин што се придружује његовом захтеву за пресуду“ (Marković, 1957: 224), (при чему је Закон о парничном поступку из 1957. увео термин „умешач“ који замењује термин „споредни умешач“ (наспрам кога је постојао „главног умешача“ који се односи на врсту супарничара)), као „треће

лимитиране су на предузимање оних парничних радњи које не штете интересима странке којој се придружио. Он не може да предузима диспозитивне парничне радње, осим да уложи правни лек (чл. 217. ЗПП).

Интервенијенти, дакле, могу бити исти они субјекти који имају и активну процесну легитимацију за покретање поступка. Док ћу се могућношћу да друго дискриминисано лице ступи у парницу уз тужиоца бавити у делу који се односи на умешача са положајем јединственог супарничара, на овом месту биће речи о могућности да у парницу ступе Повереник за заштиту равноправности¹⁸, организација која се бави заштитом људских права и добровољни испитивач дискриминације.

Процесни положај Повереника за заштиту равноправности и организације за заштиту људских права разликује се у односу на то да ли се они мешају у парницу која се води поводом дискриминације конкретног лица или већег броја субјеката.

У првом случају они би имали положај обичног умешача. За учешће у конкретној парници определила би их спознаја да би то могла бити једна од тзв. стратешких парница¹⁹, а Повереника за заштиту равноправности и

лице које се у текућем спору придружује једној од странака да би је помагало и да би контролисало начин на који она води спор“ (Poznić, 1970: 339) што је и дефиниција која је задржана у најновијем издању уџбеника истог аутора (Poznić, Rakić Vodinelić, 2012: 154).

18 Повереник за заштиту равноправности је независан државни орган установљен Законом о забрани дискриминације. Његово установљавање у складу је са Општом препоруком бр. 2. Европске комисије за борбу против расизма и нетолеранције државама чланицама Савета и препорукама Европске уније. У његовој надлежности су, између осталог, примање притужби грађана, покретање поступака и упозоравање јавности на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације (детаљније: Петрушић, 2011: 69–82, Петрушић, Крстић, Маринковић, 2014: 217–274, Петрушић, Грубач, 2014: 69–88).

19 Стратешке парнице не представљају неку посебну врсту парница већ се од стандарних разликују по циљу који имају. Бројне су предности, али и мане ових парница. Најчешће се наводе следеће вредности стратешких парница: појединачан случај има шири значај за друштво и јудикатуру; користи се снага права да би се заштитила или унапредила права мањине, обесправљене или маргинализоване друштвене групе; установљава се преседан који користи будућим тужиоцима; скреће се пажња јавности на проблем (а често је јефтинији пут од организоване медијске кампање); у случају да суделују међународни судови, могу да изазову притисак међународне заједнице; представљају исплативо средство да се отворе спорна питања; омогућавају шири приступ правосуђу; тестирају и разјашњавају садржај важећег права и шире одговорност државе кроз установљавање параметара које држава треба да спроведе. Неки од проблема су: исход парница ретко кад може да се предвиди; постоје тешкоће у одабиру случајева јер врло мали број њих дође до суда, било због тога што се спор реши вансудским путем, или због тога што људи не знају да постоји начин да заштите своја

могућност да заштити општи интерес.²⁰ Знањем и искуством они би могли да помогну дискриминисаном лицу да извојује победу, што би могло да се одрази на подизање свести о значају забране дискриминације. Положај Повереника и организације такав је да би се они могли придружити само тужиоцу, а не било којој парничној странци. На одлуку да учествују у конкретној парници утицао би и стадијум у коме се она налази и могућност да као умешачи својим радњама у тој фази поступка допринесу успеху тужиоца.

Питање је, међутим, да ли и као обични умешачи ови субјекти морају да испуне исте услове као и да сами покрећу поступак. Уколико се дискриминација односи на конкретно лице, Повереник или организација морају имати писану сагласност дискриминисаног лица за покретање поступка (чл. 46. ст. 2. ЗЗД). Према општим правилима парничног поступка, пак, обе странке могу се противити учешћу умешача у парници, а суд, упркос противљењу, може да одобри учешће умешача у парници. У антидискриминационим парницама би противљењу странке којој Повереник или организација желе да се придруже требало придати већи значај, онакав какав има ускраћивање сагласности за покретање поступка у парницама за заштиту од дискриминације. При томе треба имати у виду да, када је реч о обичним умешачима, странка може да анулира дејство умешачевих радњи. Из тог разлога противљење странке на неки начин обесмишљава само учешће Повереника (Petrušić, 2012: 920).

У другом случају, и дискриминисано лице и остали процесно легитимисани субјекти могли би да покрену поступак за заштиту од дискриминације. То би били случајеви дискриминације који се односе на читаву групу лица. Као пример може послужити парница у којој је истакнут захтев за уклањање огласа којим се за радно место књиговође тражи факултетски

права; парнице не осликавају увек мишљење јавног мњења и могу да доведу до исхода који нема подршку у јавности; стратешке парнице у многоме зависе од проналажења погодног клијента; у земљама у којима су правна заштита и извршење одлука слаби, парница не мора да има очекивани исход; уколико не постоји независно правосуђе, покушај да се изврши промена снагом судске одлуке може бити безуспешан; тешко је контролисати ток стратешких парница, посебно када је по среди тзв. класна тужба; корист од стратешке парнице не мора заиста да има угрожена група људи, јер им статус жртве не побољшава реалан положај у друштву; парнице могу бити прескупе; појединачан случај ретко зависи од успеха кампање (Опширније: European Roma Rights Center, 2004: 43; Coomber, 2012: 11–21; Schokman, Creasey, Mohen, 2012: 1–7).

20 Апстрактни правни интерес (који се темељи на регистрованој делатности, заједничком циљу) за заштиту права на једнако поступање био би основ за мешање организација и удружења у туђу парницу (Crnić, Dika, Grgić, Marijan, Palić, Pavković, Potočnjak, 2011: 87).

образован Србин не старији од 35 година. За предмет овог рада занимљива је ситуација у којој је дискриминисано лице већ покренуло тај поступак, а неко од осталих набројаних субјеката жели да му се придружи у парници у својству умешача. Иако се може поставити питање да ли би они заправо били умешачи са положајем јединственог супарничара, ипак због критеријума „да се на њих односи дејство пресуде“²¹ (чл. 219. ЗПП), који се односи на ове умешаче, сматрам да је њихов положај ипак ближи обичним умешачима. Ипак, за њихово ступање у парницу требало би, *de lege ferenda*, да важе блажи услови када је реч о противљењу странке, а треба размотрити и могућност еломинисања правила о утицају странке на дејство предузетих радњи умешача, имајући у виду да су они и сами могли да покрену поступак.

Чини се да тестер, са друге стране, не би имао интерес за учешће у туђој парници као умешач. Законодавац је прописао да ако тестер није поднео тужбу, може бити саслушан као сведок (чл. 46. ст. 5. ЗЗД). Ова се одредба може тумачити двојачко – или као намера законодавца да нагласи да се тестер, осим у улози тужиоца, може појавити још *само* у улози сведока или као жеља да се посебно истакне важност његовог сведочења.

За заштиту правних интереса трећих лица која се мешају у антидискриминационе парнице одређени значај има институт интервенцијског дејства пресуде.²² Интервенцијско дејство пресуде важно је у оним случајевима када дискриминисано лице покрене поступак у парници за заштиту од дискриминације и истакне захтев за накнаду штете,²³ а

21 Умешач са положајем јединственог супарничара је оно лице које је и само могло бити странка у парници и на које ће се односити правно дејство пресуде. О правној природи супарничарске интервенције начелно постоје два становишта. Према првом схватању, умешач стиче положај супарничара само у процесном смислу, али нема право на располагање предметом парнице. Према другом схватању овај умешач ступањем у парницу стиче неограничени положај главне странке па самим тим може и да диспонира предметом парнице (Dika, 2008: 288).

22 Овај институт први пут је изричито дефинисан Законом о парничном поступку из 2011. године. Међутим, и пре тог времена његово постојање било је неспорно у теорији грађанског процесног права. Под овим појмом подразумева се ситуација у којој странка која је изгубила парницу покреће нову против лица које јој се у претходној парници придружило као обичан умешач. У новој парници умешач не може да оспорава утврђено чињенично стање, као ни правне квалификације садржане у образложењу правоснажне пресуде (чл. 218. ЗПП).

23 Од свих активно процесно легитимисаних субјеката према ЗЗД, овај захтев може истаћи само дискриминисано лице. ЗРП није поставио таква ограничења, па и синдикати и организације које се баве унапређењем равноправности полова могу да истакну одштетни захтев. Ипак, тим захтевом могло би се једино тражити да тужени накнади штету дискриминисаном лицу (Pajvančić, Petrušić, Jašarević, 2010: 111).

дискриминатору, на пример послодавцу који је правно лице, придружи се у својству умешача запослени²⁴ који је непосредно извршио акт дискриминације. Запосленом је у интересу да тужени успе у парници јер ће, у противном, према општим правилима облигационог права бити дужан да послодавцу надокнади штету. Уколико жели да се ослободи интервенцијског дејства пресуде, умешач може истаћи приговор рђавог вођења парнице (*exceptio male gesti processus*), а под условима да у време ступања у претходну парницу није благовремено био обавештен о парници која је претходно вођена, и тиме био спречен да предузима радње које би довеле до повољнијег исхода те парнице; да је странка из парнице у којој се придружио као умешач, намерно или из грубе непажње, пропустила да предузима парничне радње које би довеле до повољнијег исхода те парнице, и да је странка из претходне парнице својим парничним радњама спречавала да наступи дејство радњи њеног умешача (чл. 218. ЗПП). Последица усвајања приговора рђавог вођења парнице јесте поновно расправљање о чињеничним и правним питањима о којима је расправљано у ранијој парници.

3. Умешач са положајем јединственог супарничара

Уколико парницу покрене дискриминисано лице, њему се, у својству умешача, могу придружити и сва трећа лица која су и сама могла да покрену ову исту парницу. Донета пресуда, дејством проширене правноснажности, утиче и на умешаче са положајем јединственог супарничара. То може бити случај када је дискриминисана група лица, на пример на тај начин што јој је онемогућен улазак у неки ресторан, спортски објекат или биоскоп. Сваки припадник групе овлашћен је на покретање парнице, а ако није покренуо парницу, може се придружити тужиоцу. Међутим, ако припадник групе, који је и сам дискриминисан, жели да истакне неки свој самостални правозаштитни захтев према туженом, онда је у његовом интересу да покрене самосталну парницу или да се накнадно придружи тужиоцу као супарничар јер као умешач не може истаћи свој самостални захтев. О таквом би случају било речи ако умешач жели да истакне захтев за накнаду материјалне или нематеријалне штете коју је претрпео због дискримина-

---

24 Антидискриминациони закони нису се одредили у погледу тога ко може да буде тужена странка, физичко, правно или и физичко и правно лице (те се, у недостатку ограничења, узима да то могу бити и физичко и правно лице). За разлику од њих, Законом о спречавању злостављања на раду („Сл. гласник РС“, бр. 36/10), на пример, прописано је да запослени који сматра да је изложен злостављању од стране послодавца са својством физичког лица или одговорног лица у правном лицу може против послодавца да поднесе тужбу пред надлежним судом (чл. 29. ст. 1).

ције. Тако, на пример, када се ради о групи жена запослених код одређеног послодавца које сматрају да су мање плаћене за исти рад само због тога што су Ромкиње, свака од њих овлашћена је да покрене парницу. Уколико једна од њих то учини, остале жене могу да ступе у парницу у својству странке, па ће доћи до заснивања накнадног супарничарства. Међутим, оне могу и да одлуче да у парници учествују као умешачи са положајем јединственог супарничара, мада би у том случају своје право на накнаду штете морале да остварују у посебној парници. Ипак, оне би имале интерес да се придруже тужиоцу јер би за њих било од значаја и само утврђивање постојања дискриминаторског поступања јер је то веома често најсложеније питање у антидискриминационим парницама. Након што суд на несумњив и ауторитативан начин утврди да је дискриминација извршена, жене би могле на основу те пресуде да се у посебној парници појаве као (материјалани и обични) супарничари и истакну своје одштетне захтеве. У погледу учешћа других дискриминисаних лица у антидискриминационим парницама треба се још једном вратити на пример наведен код обичних умешача, а који се тиче објављеног огласа за посао дискриминаторске садржине. Може се поставити питање да ли се дискриминисаном лицу као умешачи могу придружити само лица која су се јавила на конкурс и испуњавају остале услове конкурса (на пример, Мађар, старији од 35 година са факултетском дипломом) или и лица која сама не испуњавају услове конкурса али је група којој припадају дискриминисана (на пример, Мађар без факултетске дипломе и млађи од 35 година)? У вези са тим потребно је имати у виду да у многим случајевима дискриминације није неопходно да постоји „стварна жртва“. Овакав став заузео је и Европски суд правде, који је у случају *Feryn* изразио свој експлицитан став да не мора постојати „стварна жртва“ дискриминације да би се и утврдило да је до дискриминације дошло.²⁵ Према томе, у наведеном примеру, свако лице могло би да се придружи тужиоцу који тражи да се утврди постојање дискриминаторског поступања, без обзира на то да ли је конкурисало и да ли испуњава услове конкурса.

---

25 C-54/07 *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v Firma Feryn NV* (2008) ECR I-000, наведено према Crnić et al., 2011: 27. У овом поступку одлучено је да чињеница да послодавац јавно изјављује да неће запошљавати особе одређене расе или етничког порекла представља понашање које може довести до тога да се лица која припадају одређеној групи не јављају на огласе за посао код тог послодавца, што представља директну дискриминацију.

4. Умешач *sui generis*

У контексту процесног положаја Повереника за заштиту равноправности у антидискриминационим парницама, треба се осврнути и на положај осталих државних органа у парничном поступку. Осим што, попут Повереника, и јавни тужилац и јавни правобранилац могу бити активно процесно легитимисани субјекти у појединим парницама, јавни тужилац се може још појавити и у процесној улози умешача. Ако јавни тужилац на основу законског овлашћења учествује у парници која тече међу другим лицима, овлашћен је да у границама тужбеног захтева предлаже да се утврде и чињенице које странке нису навеле и изведу докази које странке нису предложиле, као и да изјављује правне лекове (чл. 214. ЗПП).²⁶ Упоредивањем одредбе ЗЗД и наведене одредбе ЗПП, види се и прва разлика између положаја јавног тужиоца као умешача и положаја Повереника као умешача. Јавном тужиоцу дата су далеко шира овлашћења у парничном поступку од оних које има Повереник. Док се Повереник меша на страни једне од парничних странака, штити њен интерес и може да предузме само оне радње које може да предузме и странка којој се придружио, дотле се јавни тужилац појављује као заштитник општег интереса – његова позиција је неутрална а могућност да предузима парничне радње далеко шира. Иако је донекле јасно да Повереник не може остати неутралан, с обзиром на сврху због које је као државни орган установљен, чини се ипак да би и његова овлашћења, по угледу на овлашћења јавног тужиоца, требало да буду шире постављена. Истим чланом закона предвиђено је да ако суд сматра да постоје законски услови за учешће јавног тужиоца у парници и ако је његово учешће потребно, обавестиће о томе надлежног јавног тужиоца и одредиће му рок у коме може да пријави своје учествовање. И ова одредба указује на разлику која постоји између Повереника и јавног тужиоца као умешача. Док Повереник нема тај „луксуз“ да га суд обавештава о постојању антидискриминационе парнице за чији исход би могао да буде заинтересован, дотле је обавеза суда да обавести јавног

²⁶ Законом, међутим, није дефинисано у којим се то ситуацијама јавни тужилац може јавити као умешач *sui generis*. Чл. 207. Закона о парничном поступку из 2004. године („Сл. гласник РС“, бр. 125/2004, 111/2009) било је прописано да јавни тужилац може да ступи у парницу ако постоји сумња да једна или обе странке користе своја права у поступку да би онемогућиле примену принудних прописа о природним богатствима, да би избегле јавне финансијске обавезе или да би онемогућиле примену принудних одредаба међународног уговора. У оним парницама у којима странке, било као носиоци државне својине било као приватна лица, хоће да признањем чињеница, пропуштањем парничних радњи или признањем или одрицањем од тужбеног захтева издејствују пресуду којом ће учињена незаконитост бити прикривена, јавни тужилац имао је право да се противи некој од судских одлука или закључењу судског поравнања (Poznić, 2009: 511).

тужиоца о парници у којој би могао да учествује. Након тог обавештења јавни тужилац треба да одлучи да ли ће учествовати у парници у року који му оставља суд (чл. 214. ст. 4. ЗПП), док за Повереника важе правила општег парничног поступка по којима умешач може да ступи у парницу у току целог поступка, све до правноснажности одлуке о тужбеном захтеву, као и у току поступка настављеног изјављивањем ванредног правног лека (чл. 215. ст. 2. ЗПП). Ипак, већ у следећој реченици истог члана ЗПП наглашава се да јавни тужилац може и по протоку остављеног рока да се користи правом на ступање у парницу, тако да, заправо, не постоји санкција за пропуштање рока који му је суд оставио.

5. Режим учешћа умешача према Закону о равноправности полова

Како је раније наведено, ЗРП предвиђа посебна правила о учешћу умешача у антидискриминационим парницама. Оне се налазе у делу под насловом „Грађанскоправна заштита“, а надовезују се, заправо, на одредбе о врстама правозаштитних захтева који у антидискриминационим парницама могу да се истакну, као и субјектима који те захтеве могу да истакну. Ове одредбе односе се искључиво на учешће умешача на страни тужиоца у антидискриминационим парницама. Тако, поступак из става 1. члана 43. могу покренути (поступак за заштиту од дискриминације, *прим. А.Т*), уз сагласност дискриминисаног лица, у његово име, синдикат или удружења чији су циљеви везани за унапређење равноправности полова. Ови субјекти се могу придружити тужиоцу у својству *умешача* (ст. 2. чл. 43. ЗРП); У случају дискриминације којом су повређена права већег броја лица, субјекти из става 2. овог члана могу покренути поступак у своје име. Лице чије је право повређено може се придружити тужиоцу у својству *умешача* (ст. 3. чл. 43. ЗРП); После ступања у поступак, односно после покретања поступка, субјекти из става 2. овог члана могу преко средстава јавног информисања или на други погодан начин обавестити друга оштећена лица, синдикате и удружења о покренутој парници, и позвати их да се, као *умешачи* или супарничари, придруже тужиоцу (ст. 4. чл. 3. ЗРП).

Како се наводи, синдикат или удружења чији су циљеви везани за равноправност полова могу се придружити тужиоцу у својству умешача. Пошто се ова одредба надовезује на ону да поступке у парницама за заштиту од дискриминације синдикат или удружење могу покренути само уз сагласност дискриминисаног лица, и поводом ове одредбе могла би се поставити иста она питања која се односе на дејство противљења странке учешћу умешача у парници. Наредни став односи се на дискриминацију већег броја лица. Тада и синдикат и удружење који се баве заштитом

равноправности полова јесу активно процесно легитимисани субјекти а без сагласности или неких других услова. Лице чије је право повређено може им се придружити у својству умешача. Опет, његов интерес да у парници учествује као умешач уколико има сопствени правозаштитни захтев према туженом огледа се у намери да помогне утврђењу постојања дискриминатоског поступања. Напослетку, трећом одредбом даје се могућност синдикату или удружењу да после покретања поступка или ступања у поступак преко средстава јавног информисања или на други погодан начин обавесте друга оштећена лица, синдикате или удружења о покренутој парници и позову их да се, као умешачи или супарничари, придруже тужиоцу. Овакво законско решење је адекватно јер се њиме подстиче учешће већег броја заинтересованих субјеката у антидискриминационим парницама.

6. Закључне напомене

Учешће трећих лица у антидискриминационим парницама није на исти начин регулисано свим антидискриминационим законима. Док Закон о равноправности полова садржи одредбе које се тичу положаја умешача како у парницама које се односе на дискриминације већег броја лица, тако и дискриминацију конкретног субјекта, дотле Закон о забрани дискриминације остаје нем на случајеве учешћа трећих лица у парници па се на поступке вођење према правилима овог закона сходно примењују одредбе Закона о парничном поступку. Оне су, међутим, можда неадекватне јер не уочавају специфичности антидискриминационих спорова. То се посебно односи на могућност да Повереник за заштиту равноправности и организација која штити људска права узму учешће у парници коју је покренуо неки од активно процесно легитимисаних субјеката. Позиција Повереника није сагледана на прави начин ни из перспективе умешача *sui generis*, у чијој улози се, према ЗПП, може јавити само јавни тужилац. Треба очекивати да ће законодавац препознати потребу за адекватним регулисањем учешћа трећих лица у парници, укључујући и учешће Повереника за заштиту равноправности, који је, као независни државни орган, специјализован да у јавном интересу ради на сузбијању свих облика и видова дискриминације.

Литература

News from the EU member states. (2007). *European Anti-Discrimination Law Review.* Vol. 5. 80–81

Аранђеловић Д. (1932). *Грађанско процесно право Краљевине Југославије.* Београд: Штампарија „Јовановић“

Coomber A. (2012). *Strategically litigating equality – reflections on a changing jurisprudence.* *European Anti-Discrimination Law Review.* Vol. 15. 11–21

Crnić I., Dika M., Grgić A., Marijan R., Palić D., Pavković J., Potočnjak Ž. (2011). *Primjena antidiskriminacijskog zakonodavstva u praski.* Zagreb: Centar za mirovne studije

Dika M. (2008). *Građansko parnično право – странке, njihovi zastupnici i treći u parničnom postupku.* Zagreb: Narodne novine

Marković M. (1957). *Građansko процесно право (knjiga прва – сveska I).* Београд: Savez удружења правника Југославије

Rajvančić M., Petrušić N., Jašarević S. (2011). *Komentar Zakona o ravnopravnosti polova.* Београд: Удружење грађана „Centar modernih veština“

Петрушић Н., Крстић И., Маринковић Т. (2014). *Коментар Закона о забрани дискриминације.* Београд: Правосудна академија

Петрушић Н., Грубач М. (2014). *Узајамни однос поступка пред Повереником за заштиту равноправности и других антидискриминационих поступака* Зборник радова Правног факултета у Нишу. Бр. 66. 69–88

Petrušić N. (2012). *Procesni položaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti u anti-diskriminacionim parnicama.* *Pravni život:* 11/2012. 905–922

Петрушић Н. (2011). *Поступак пред Повереником за заштиту равноправности.* У: М. Бркић, М. Илић (Прир.) у: Стари у Србији: проблеми и изазови (стр. 69–82), Ниш: Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Центар за социјални рад у Нишу „Свети Сава“

Poznić B., Rakić-Vodinelić V. (2012). *Građansko процесно право (scripta – sveska I).* Београд: Правни факултет Универзитета Union

Poznić B., Rakić-Vodinelić V. (2010). *Građansko процесно право.* Београд: Savremena администрација

Poznić B. (2009). *Коментар Закона о парничном поступку (Prema tekstu Zakona iz 1976. Godine sa docnijim izmenama i dopunama).* Београд: Službeni glasnik

Poznić B. (1970). *Građansko процесно право.* Београд: Savremena администрација

Schokman B., Creasey D., Mohen P. (2012). *Short guide – strategic litigation and its role in promoting and protecting human rights*. Advocates for international development

Станковић Г. (2010). *Грађанско процесно право – парнично процесно право (прва свеска)*. Ниш: Центар за публикације Правног факултета

Strategic litigation of race discrimination in Europe: from principles to practice. (2004). Budapest, Hungary: European Roma Rights Center

Прописи

Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation. *Official Journal. L 303, 02/12/2000 P. 0016 – 0022*

Gleichbehandlungsgesetz, BGBl. I Nr. 66 (2004)

Закон за спречување и заштита од дискриминација. *Службен весник на Република Македонија*. Бр. 50 (2010)

Закон о забрани дискриминације. *Сл. гласник РС*. Бр. 22 (2009)

Закон о забрани дискриминације. *Службени гласник Босне и Херцеговине*. Бр. 59 (2009)

Закон о парничном поступку. *Сл. гласник РС*. Бр. 72 (2011), 49(2013) – одлука УС, 74(2013) – одлука УС, 55 (2014)

Закон о парничном поступку. *Сл. гласник РС*. Бр. 125 (2004), 111 (2009)

Закон о равноправности полова. *Сл. гласник РС*. Бр. 104 (2009)

Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом. *Сл. гласник РС*. Бр. 33 (2006)

Закон о спречавању злостављања на раду. *Сл. гласник РС*. Бр. 36 (2010)

Закон о сузбијању дискриминације. *Народне новине*. Бр. 85(2008), 112 (2012)

Судске одлуке

C-54/07 *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v Firma Feryn NV* (2008) ECR I-000

Doherty and Anor v. South Dublin County Council, the Minister for the Environment, Heritage and Local Government, Ireland and the Attorney General

Anđelija Tasić, LL.B.

Teaching Assistant,

Faculty of Law, University of Niš

The Procedural Position of An Intervener in Anti-Discrimination Lawsuits

Summary

The institute of an intervener is one of many procedural institutes whose regulation is characterized by considerable disparity in the Serbian anti-discrimination legislation. Considering the fact that this subject matter is not regulated either in the Act on the Prohibition of Discrimination (2009) or in the Act on the Prevention of Discrimination against People with Disabilities (2006), the applicable law on this matter is embodied in the Civil Procedure Act as a subsidiary source of law. In addition, the Gender Equality Act includes some subject-specific provisions on the right of third parties to participate in anti-discrimination lawsuits. Given the fact that this right of third parties is a European standard envisaged in EU documents, it is important to address a number of questions on the procedural position of an intervener. Who can be an intervener? Which of the claimants can he/she join and support? What kind of status may he/she have in the proceedings? What is the purpose of the intervener's involvement in the proceeding? Finally, can the intervener support the defendant and is there leeway for applying the intervention effect of the final judgment? In this context, the author provides a detailed analysis of the procedural dilemmas underlying this subject matter and proposes a legal solution *de lege ferenda* which would be most appropriate for regulating the participation of interveners in anti-discrimination lawsuits.

Keywords: anti-discrimination lawsuits, interveners, intervention effect of the judgment.